

EUGENIA DUDEK
Kraków -

LOSY ZAWODOWE ABSOLWENTÓW
WYŻSZYCH SZKÓŁ PEDAGOGICZNYCH
KIERUNKU WYCHOWANIE TECHNICZNE (STUDIA DZIENNE)

1. Uwagi wstępne

Prezentowane badania stanowią jeden z etapów badań nad przydatnością zawodową absolwentów wychowania technicznego wyższych szkół pedagogicznych. Badania te dotyczą dalszych losów absolwentów, a ich celem jest:

- ustalenie liczby absolwentów zatrudnionych zgodnie z przygotowaniem zawodowym,
- ustalenie przyczyn niepodjęcia pracy w zawodzie i odchodzenia z zawodu,
- uzyskanie informacji, czy absolwenci są zadowoleni z pracy w charakterze nauczyciela wychowania technicznego.

Badaniami objęto 950 absolwentów, w tym: 760 osób z Katowic, 110 osób z Rzeszowa i 80 osób z Krakowa, z lat 1964—1974, tj. 100% absolwentów wyżej wymienionych uczelni badanego kierunku studiów dziennych.

Teren badań stanowiły trzy szkoły wyższe oraz 75 liceów ogólnokształcących w 48 miejscowościach na terenie kraju. Badania przebiegały według procedury ustalonej przez K. Korabiowską-Nowacką¹.

Przyjęto, że absolwenci kierunku wychowanie techniczne są przygotowani do nauczania przedmiotów: zajęcia praktyczno-techniczne w szkole podstawowej i wychowanie techniczne w liceum ogólnokształcącym.

Ponieważ w nadesłanych ankietach jako miejsca pracy nie wymieniono ani jednej szkoły podstawowej, badania zostały ograniczone do pracy nauczyciela w liceum ogólnokształcącym. W chwili rozpoczęcia badań brak było charakterystyki zawodowej nauczyciela wychowania technicznego. Należało więc dokonać analizy programów nauczania, sporządzić wykaz wiadomości i umiejętności warunkujących realizację zadań zawodowych, a następnie dokonać konfrontacji z wiadomościami i umiejętnościami uzyskanymi faktycznie przez absolwentów w przygotowaniu uczelnianym. Okazało się, że braki w przygotowaniu uczelnianym dotyczą: wiadomości i umiejętności z technologii materiałów włókienniczych, wiadomości i umiejętności z technologii żywienia oraz gospodarstwa domowego, umiejętności organizowania miejsca pracy.

Uzyskane dane posłużyły następnie do badania opinii absolwentów o przygotowaniu zawodowym. Przyjmując opinię absolwentów za podstawę oceny

przygotowania uczelnianego, uzyskano informacje pozwalające na odpowiedź częściowym pytaniom:

- czy i w jakim zakresie braki w przygotowaniu uczelnianym są do uzupełnienia w pracy zawodowej.
- czy nie są możliwe ze względu na braki w podstawowych umiejętnościach i wiadomościach.

Przy badaniu pracy nauczyciela wychowania technicznego posłużono się dotychczasowymi opracowaniami z zakresu pedeutologii².

Przyjęto, że nauczyciel zna program nauczania przedmiotu i jako specjalista może wyczerpująco określić zakres czynności zawodowych niezbędnych w celu wykonywania zadań zawodowych.

Korzystając z dotychczasowych ustaleń teoretyków i praktyków kształcenia zawodowego, przeprowadzono badanie dokumentacji, badanie opinii oraz obserwację pracy nauczyciela w liceum ogólnokształcącym; badania opinii dokonano za pomocą ankiety-kwestionariusza, programu wywiadu z absolwentem, programu wywiadu z przełożonym absolwenta³. W zasadzie każdy z absolwentów pracujących poza Krakowem był kontrolowany przynajmniej raz, absolwentom pracującym w Krakowie przypatrywano się kilkakrotnie. Obserwacja pracy nauczyciela wychowania technicznego dotyczyła: warunków pracy, przygotowania uczelnianego oraz środowiska.

2. Charakterystyka badanej populacji

Do podstawowych parametrów określających daną zbiorowość ludzką należą między innymi: płeć, wiek, stan rodzinny i cywilny, wykształcenie, rodzaj zatrudnienia, stan wiedzy i umiejętności, sposób zachowania w różnych sytuacjach itp.⁴

Charakteryzując badanych absolwentów, korzystano z następujących źródeł informacji:

- danych statystycznych zawartych w Roczniku Statystycznym Szkolnictwa z lat: 1965—1974,
- akt osobowych studentów (z Dziekanatów poszczególnych szkół wyższych częściowo zaś z materiałów ankietowych),
- materiałów z badań dotyczących motywów wyboru kierunku kształcenia,
- wyników badań nad przebiegiem i organizacją praktyk pedagogicznych i przemysłowych studentów⁵.

a. Płeć

Spośród wszystkich zawodów zawód nauczycielski należy do najbardziej sfeminizowanych⁶. Wśród absolwentów wychowania technicznego wyższych szkół pedagogicznych (studia dzienne) w latach 1964—1974 było 279 kobiet, co stanowi 30,7% ogółu respondentów, którzy nadesłali ankietę⁷. Wskaźnik ten jest niższy od średniej w skali kraju. Oczywiście wskaźniki są różne w poszczególnych rocznikach. I tak w uczelni katowickiej odnotowuje się najwy-

ższy odsetek kobiet w 1973 roku (47%), w uczelni krakowskiej w 1973 roku (52,6%), zaś w uczelni rzeszowskiej w 1970 roku (28,8%).

Natomiast najmniej kobiet studiowało w Katowicach w roku 1966 (22,0%), w Krakowie w roku 1976 (25,0%), w Rzeszowie w roku 1972 (17,1%).

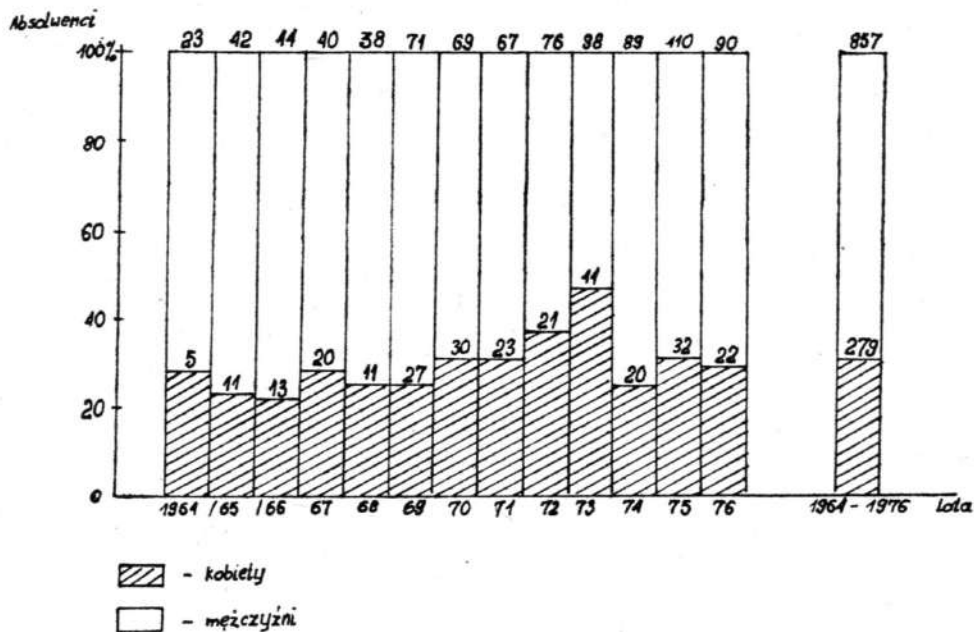
Odpowiednie dane dla poszczególnych roczników absolwentów ilustruje wykres 1.

b. Wiek

Jak wynika z tabeli 1. i wykresu 2., od roku 1964 dominowała grupa wieku 25—28 lat, natomiast w latach następnych znacząca staje się także grupa wieku 29—32 lata.

**Absolwenci wychowania technicznego
wyższych szkół pedagogicznych (według płci)**

Wykres 1

Dlatego też można przyjąć, że wśród absolwentów przeważają ludzie młodzi (w wieku 25—28 lat)⁸.

Wiek absolwentów wychowania technicznego wyższych szkół pedagogicznych (studia dzienne) przedstawia wykres 2. Wynika z niego, że 1/10 absolwentów ukończyła studia w wieku przewidzianym jako terminowe zakończenie studiów. Stwierdzono przy tym, że w 82% byli to kandydaci podejmujący kierunek nauczycielski dopiero po pierwszych niepowodzeniach życiowych (np. niezakwalifikowanie się na inne kierunki kształcenia zarówno w politechnikach, jak też akademiach medycznych i rolniczych; niezaliczenie I semestru w innej szkole wyższej). Sprzyjającą sytuacją okazało się organizowanie drugiego naboru kandydatów na ten kierunek, ponieważ w naborze pierwszym

Tabela 1. Wiek absolwentów wychowania technicznego wyższych szkół pedagogicznych w latach 1964—75

Lp.	Rok ukończenia studiów	Ogółem badanych absolwentów	Wiek absolwentów				
			21—24 lata	25—28 lat	29—32 lata	33—36 lat	37 i więcej
1	1964	23	4	11	5	2	1
2	1965	42	9	29	2	3	—
3	1966	44	11	10	23	—	—
4	1967	40	3	37	—	—	—
5	1968	38	12	18	3	5	—
6	1969	71	4	33	30	4	—
7	1970	69	13	27	12	9	8
8	1971	67	41	19	5	2	—
9	1972	76	21	33	20	2	—
10	1973	98	30	47	11	10	—
11	1974	89	28	49	11	—	—
12	1975	110	11	59	29	9	2
13	1976	90	36	43	7	2	2
Razem		857	223	415	158	48	13
%		100,0	26,0	48,4	18,5	5,6	1,5

¹⁾ Poz. 1—5: absolwenci uczelni katowickiej,
 poz. 6—8: absolwenci uczelni katowickiej i rzeszowskiej,
 poz. 9—13: absolwenci uczelni katowickiej, rzeszowskiej i krakowskiej.

brak było chętnych i odpowiednio przygotowanych osób. Wydane przed paroma laty przez Ministerstwo Oświaty zarządzenie określa granicę wieku kandydatów i wymagany stan zdrowia przyszłego nauczyciela. Nie respektowane są natomiast wymogi odnośnie do zamiłowań i zainteresowań oraz umiejętności technicznych kandydatów, chociaż „Informator dla kandydatów ...” zawiera taką klauzulę.

c. Stan cywilny

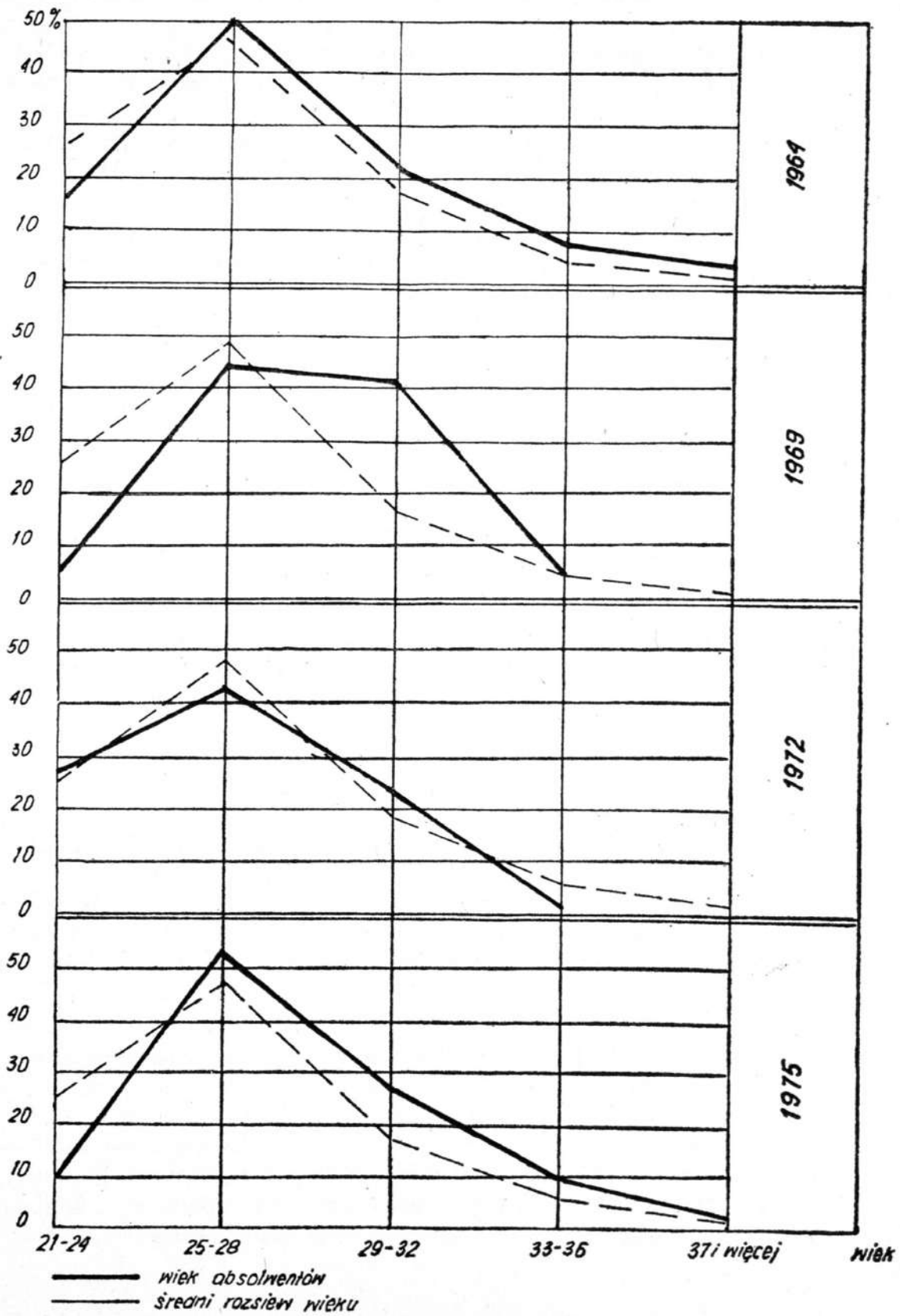
Na całokształt pracy nauczyciela oraz jego adaptację w środowisku mają poważny wpływ sprawy rodzinne⁹.

Zakres obowiązków rodzinnych wpływa na kontakty społeczne, z tego względu stan cywilny badanych absolwentów może odgrywać rolę w przebiegu pracy zawodowej.

Statystyki oficjalnie nie wypowiadają się w tym zakresie, należało się więc posłużyć danymi z badań ankietowych.

Okazało się, że w pierwszym roku pracy zawodowej absolwenci 25—28-letni w 48% założyli własne rodziny. W badanej grupie 11% było rozwiedzionych, zaś w stanie wolnym pozostawało 41%.

Wykres 2. Wiek absolwentów wyższych szkół pedagogicznych kierunku wychowanie techniczne w latach 1964–1975

Czynnikiem wyraźnie różnicującym stan cywilny jest płeć. Odsetek nauczycieli (mężczyzn) w stanie wolnym był równy 13%, a nauczycielek (kobiet) — 28%¹⁰.

Statystycznie ujmując wyniki, stwierdzić można, że grupa badanych absolwentów była zróżnicowana zarówno pod względem płci, wieku, jak też stanu cywilnego. Prawdopodobnie odgrywa też rolę miejsce zamieszkania i rodzaj zatrudnienia absolwentów — rozsiew oraz typ szkoły, w której zostają zatrudnieni.

d. Staż pracy zawodowej

W pracy zawodowej bogactwo doświadczenia jest szczególnie ważne¹¹. Staż pracy zawodowej badanej grupy absolwentów przedstawiał się następująco:

Tabela 2.

Staż pracy (lata)	Absolwenci			
	liczba ogółem	%	liczba pracujących w liceum ogólnokształcącym	%
od 1—3	297	38,7	65	53,7
4—6	212	27,6	52	43,1
7—10	193	25,1	3	2,4
powyżej 10	65	8,6	1	0,8
Ogółem	767	100,0	121	100,0

Z powyższych danych wynika, że ponad 60% badanych absolwentów legitymowało się stażem pracy zawodowej od 1—6 lat, wśród osób pracujących w liceum ogólnokształcącym wskaźnik ten wynosi ponad 95%, 7—10 i więcej lat pracuje 30% ogółu badanych, z pracujących w liceum ogólnokształcącym — około 4%.

Egzamin kwalifikacyjny, dający podstawę do uzyskania mianowania na nauczyciela wychowania technicznego, zdało z wynikiem pomyślnym 96 osób, co stanowi 79,2% pracujących absolwentów w liceum ogólnokształcącym¹².

e. Rozsiew absolwentów

Rozsiew absolwentów według rodzaju zakładu pracy po ukończeniu studiów przedstawia poniższa tabela. Wśród badanych absolwentów uczelni katowickiej ponad 65% ogółu podjęło pracę w szkolnictwie zawodowym, 21% w innych zakładach pracy, 8% w liceum ogólnokształcącym, a pozostałe 6% podjęło pracę w zakładzie kształcenia nauczycieli. Inaczej przedstawia się zatrudnienie absolwentów uczelni krakowskiej: 68% ogółu badanych absolwentów podjęło pracę w liceum ogólnokształcącym, 9% w innych zakładach

pracy, 8% w szkolnictwie zawodowym i 5% w zakładach kształcenia nauczycieli.

Absolwenci uczelni rzeszowskiej podjęli pracę w następujących zakładach: 36% — inne zakłady pracy, 29% w szkolnictwie zawodowym, 22% w liceum ogólnokształcącym, 13% w zakładach kształcenia nauczycieli.

Tabela 3. Rozsiew absolwentów z lat 1964—1975 (według zakładu pracy)

Uczelnia	Ogółem badanych absolwentów	Typ zakładu pracy ¹⁾			
		A	B	C	D
katowicka	760	46	160	61	493
krakowska	80	4	7	54	15
rzeszowska	110	14	40	24	32
Razem	950	64	207	139	540
%	100,0	6,7	21,7	14,6	57,0

- ¹⁾ A — zakłady kształcenia nauczycieli
 B — zakłady pracy poza szkolnictwem
 C — liceum ogólnokształcące
 D — szkolnictwo zawodowe (ZSZ i technika zawodowe)

Ogółem zatrudnienie absolwentów trzech uczelni w latach 1964—1975 według typu szkoły lub innego zakładu pracy przedstawiało się następująco: 51% ogółu absolwentów podjęło pracę w szkolnictwie zawodowym, 23% podjęło pracę w innych zakładach pracy, poza szkolnictwem, 16% podjęło pracę zgodnie z przygotowaniem zawodowym — w liceum ogólnokształcącym i 10% w zakładach kształcenia nauczycieli.

Jeśli o skuteczności kształcenia w szkołach wyższych ma świadczyć stopień zgodności podejmowania pracy zawodowej i kierunku specjalizacji, to 16% ogółu absolwentów nie spełnia istniejących w tym zakresie oczekiwań i potrzeb gospodarki narodowej¹³.

Ze społecznego i gospodarczo-ekonomicznego punktu widzenia na przebieg pracy zawodowej absolwentów istotny wpływ mają: obciążenie zajęciami dydaktycznymi, opiekuńczymi i wychowawczymi w szkole i poza nią; warunki lokalowe, wyposażenie pracowni technicznej, zagospodarowanie pomieszczenia pracowni; ciągłość pracy zawodowej absolwentów; odchodzenie z zawodu — fluktuacja; zapotrzebowanie na nauczycieli specjalistów¹⁴.

Wnioski z badań

1. Absolwenci wyższych szkół pedagogicznych kierunku wychowanie techniczne zatrudniani są zarówno w szkolnictwie ogólnokształcącym, jak też zawodowym oraz poza szkolnictwem. Względy materialne i socjalno-bytowe najczęściej decydują o wyborze miejsca pracy absolwenta po ukończeniu

studiów wyższych. Kandydaci na nauczycieli wychowania technicznego nie znają podstawowych wymagań zawodu.

2. Absolwentów nie obowiązuje staż pracy. Bezpośrednio po studiach rozpoczynają pracę zawodową. Badania ujawniają duże trudności adaptacyjne do środowiska.

W tym zakresie ze strony dyrekcji szkół i organizacji należy oczekiwać więcej pomocy dla absolwentów.

3. Badanie skuteczności kształcenia nauczycieli wychowania technicznego utrudnia brak jakiegokolwiek rejestru absolwentów ze względu na miejsce pracy (choćby pierwszej po studiach).

Przedstawione wyniki badania losów absolwentów przemawiają za tym, że w zakresie kształcenia nauczycieli wychowania technicznego pozostaje jeszcze wiele problemów dla badań pedagogicznych. Niektóre problemy podjęte będą przez autorkę w następnych etapach pracy badawczej.

PRZYPISY

¹ Por. K. Korabiowska-Nowacka: *Procedura badań przydatności do pracy absolwentów szkół zawodowych*. PAN, Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1974.

² Na szczególną uwagę zasługują następujące pozycje: M. Godlewski, Z. Wiatrowski: *Kształcenie nauczycieli szkół zawodowych*. PWSZ (BKZ), Warszawa 1971; J. Jakóbowski: *O sprawności pracy pedagogicznej początkujących nauczycieli*. WSP, Bydgoszcz, 1974; M. Maciaszek: *Start zawodowy nauczyciela*. PZWS, Warszawa 1970; T. Nowacki, J. Nowak: *Przygotowanie pedagogiczne nauczycieli szkół zawodowych*. WSiP, Warszawa 1975; Z. Wiatrowski: *Kształcenie nauczycieli szkół zawodowych*. *Nauczyciel i Wychowanie* 1977, nr 1, s. 82—94.

³ Koncepcję badań przeprowadzono w zbiorze ze zgrupowania w Kartuzach: *Seminarium Doktoranckie*. Instytut Kształcenia Zawodowego. Warszawa 1972 (pod red. Z. Wiatrowskiego), s. 237—245. Częściowe wyniki badań także (w:) *Szkoła-Zawód-Praca. Materiały ze zgrupowania naukowego IKZ*. Złotów 1973, s. 223—228 oraz (w:) *Wychowanie Techniczne w Szkole* 1973 nr 1; 1973 nr 6; 1974 nr 8; 1975 nr 6; 1975 nr 10; 1976 nr 3 i 1977 nr 2.

⁴ Por. Z. Wiatrowski: *Powodzenia i niepowodzenia szkolne pracujących*. Warszawa 1975, PWN, s. 60 i nast.

⁵ Por. wyniki badań nad realizacją wychowania przez pracę studentów. Z. Wiatrowski: *Praktyki robotnicze studentów na przykładzie WSP w Bydgoszczy*. Dydaktyka Szkoły Wyższej 1977, nr 1, s. 123—134.

⁶ Por. A. Leśniak: *Z badań nad losami absolwentów studium nauczycielskiego*. Raporty z badań. PWN, Warszawa 1971.

⁷ Spośród 857 przyjętych ankiet do dalszych badań.

⁸ Por. wyniki badań pedeutologów: J. Kozłowski, M. Maciaszka, T. Malinowskiego B. Sadaja, Z. Wiatrowskiego i in.

⁹ Por. J. Kozłowski: *Nauczyciel a zawód*. Nasza Księgarnia, Warszawa 1966.

¹⁰ Por. B. Sadaj: *Społeczne problemy zawodu nauczyciela*. Warszawa 1967.

¹¹ Por. M. Maciaszek: *Start zawodowy nauczyciela*. Warszawa 1970, PZWS, s. 61.

¹² Wagę doświadczenia zawodowego podkreślają: K. Korabiowska-Nowacka: *Procedura badań...* op. cit., s. 56 i nast.; T. Nowacki: *Dydaktyka doskonalenia zawodowego*. Ossolineum, Wrocław 1976; Z. Wiatrowski: *Kształcenie nauczycieli szkół zawodowych*. *Nauczyciel i Wychowanie* 1977, nr 1.

¹³ W szkolnictwie ogólnokształcącym istnieje ciągle zapotrzebowanie na nauczycieli wychowania technicznego. Deficyt kadrowy waha się w granicach 60—70% ogółu niezbędnych nauczycieli przedmiotu.

¹⁴ W niniejszych badaniach główną uwagę zwrócono na adekwatność przygotowania przez uczelnię z faktycznymi potrzebami i wymaganiami zawodu, zgodnie z przyjętymi wskaźnikami przydatności lub braku przydatności do wykonywania zadań zawodowych.

E. DUDEK

PROFESSIONAL DESTINY OF THE GRADUATES OF THE TECHNICAL TRAINING DEPARTMENTS AT HIGHER SCHOOL OF EDUCATION

Summary

The article describes the destiny of the graduates of the higher schools of the education technical training departments and their adaptation in the professional work situations. Thanks to the great number of persons tested and vast area the results are representative for the whole country. At the same time they reveal some irregularities in the program of the studies and professional adoption of the graduates.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ СУДЬБЫ ВЫПУСКНИКОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИНСТИТУТОВ

Резюме

Статья посвящена обсуждению результатов исследований судеб выпускников факультета технического воспитания и их приспособления в среде профессиональной работы. Большое количество исследуемыми и обширные районы исследований составляют полученные результаты репрезентативными для всей страны.

Результаты исследований указывают определенные неадекватности во время учебы в вузе и в подготовке выпускников обсуждаемых здесь школ к работе.